

**Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen
Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui**

(siunčiama tik el. paštu)

Nr. LŽTC-2021-03-08/01

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO PAPILDYMO 167¹
STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIIIP-3746**

**Vilnius
2021-03-08**

Nevyriausybinės organizacijos – Lietuvos žmogaus teisių centras, Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, Lietuvos moterų lobistinė organizacija, Žmogaus teisių stebėjimo institutas ir Lygių galimybių plėtros centras – siūlo kuo skubiau tęsti praėjusioje Seimo kadencijoje pateikto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) papildymo 167-1 straipsniu įstatymo projekto Nr. XIIIIP-3746 (toliau – Įstatymo projektas) svarstymo procedūrą. Prašome Teisės ir teisėtvarkos komiteto organizuoti šio įstatymo projekto klausymus bei svarstymą ir jį priimti šių metų Lietuvos Respublikos Seimo pavasario sesijoje.

Įstatymo projektas buvo užregistruotas dar 2019 m. liepos 25 d., po to kai nevyriausybinės organizacijos ir Specializuotos kompleksinės pagalbos centrai ne kartą ragino drausti persekiojimą, kaip pakartotinius veiksmus ieškant kontakto su asmeniu tiesiogiai ar nuotolinėmis priemonėmis, ar per trečiuosius asmenis, kurie sukelia baimės ar nesaugumo jausmus, ypačingai tais atvejais, kai tai daroma nutraukus smurtinį ar kitą santykį. Tokie veiksmai kaip nuolatinis kontaktų ieškojimas su asmeniu, ypačingai nutraukus smurtinius santykius, vyksta per kitus šeimos narius, darbovietes, vaiko teisių ir socialinius darbuotojus, vaikų ugdymo įstaigas, ir kt.

Daugumoje Europos Sąjungos šalių persekiojimo veika laikoma nusikalstama. Taip pat nuo 2010 metų ES valstybėse pastebimi pokyčiai reglamentuojant persekiojimą ir/ar priekabiavimą, praplečiant šias sąvokas.¹

Nors BK yra įtvirtintas 145 str. – Grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas – kurio 2 d. numatyta: „Tas, kas terorizavo žmogų grasindamas susprogdinti, padegti ar padaryti kitokią pavojingą gyvybei, sveikatai ar turtui veiką arba sistemingai baugino žmogų naudodamas psichinę prievartą, baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų“, ši nuostata neapsaugo asmenų nukentėjusių nuo kitų persekiojimo formų.

Taip pat nėra pakankamas BK 167 straipsnis, pagal kurį baudžiama už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą.

¹ „New Trends in the Criminalization of Stalking in the EU Member States“, Suzan van der Aa, 20 September 2017.
Prieiga internetu: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-017-9359-9>.

Žemiau pateikiame (1) konkrečią mūsų siūlomą BK 145 straipsnio papildymo formuluotę, (2) persekiojimo veikų apibūdinimą ir argumentus, kodėl dabartinės teisinės sąvokos nėra pakankamos persekiojimui užkardyti, ir (3) svarbius papildomus aspektus, kuriuos reikėtų įtraukti svarstant persekiojimo reglamentavimą.

Turinys:

1. Siūloma BK 145 str. formuluotė

2. Persekiojimas ir pasiūlymo argumentai

2.1. Kas yra persekiojimas, kurį siekiama uždrausti įstatymo projektu?

2.2. Kodėl dabartinės teisinės sąvokos nėra pakankamos?

3. Papildomi aspektai reglamentuojant persekiojimą

3.1. Baimė kaip privalomas persekiojimo sudėties elementas

3.2. Dėl galimybės nustatyti griežtesnę atsakomybę kai nusikalstama veika padaroma labiau „pažeidžiamo“ asmens atžvilgiu

3.3. Dėl įsakymų nesiartinti ar apsaugos nurodymų įtvirtinimo ir šiuo metu egzistuojančių laikinųjų apsaugos priemonių ir baudžiamojo poveikio priemonių taikymo

3.4. Dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir persekiojimo prevencijos

3.5. Dėl pernelyg siauro persekiojimo apibrėžimo Konvencijos 34 straipsnio kontekste

1. Siūloma BK 145 str. formuluotė

Įstatymo projektą 2019 m. lapkričio 20 d. apsvaustė papildomas komitetas. Lietuvos Respublikos Seimo žmogaus teisių komitetas siūlė pritarti įstatymo projektui.

Siūlome organizuoti projekto klausymus ir apsvaustyti BK 145 str. papildymo tikslingumą:

- papildant pavadinimą žodžiu „persekiojimas“ t.y. pakeičiant straipsnio pavadinimą į: **„Persekiojimas, grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas“.**
- Patį straipsnį siūlytume papildyti tokia dalimi²: **„Tas, kas sistemingai persekiojo žmogų siekdamas nepageidaujamo bendravimo su juo tiesiogiai, per kitus asmenis, raštu, žodžiu, elektroninių ryšių ar kitomis priemonėmis, arba neteisėtai sekdamas žmogų, arba prie jo priekabaudamas, padarė baudžiamąjį nusizengimą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.“**

² Formuojant šią formuluotę remtasi kitų ES valstybių patirtimi, Lyginamąja analize „New Trends in the Criminalization of Stalking in the EU Member States“, Suzan van der Aa, 20 September 2017. Prieiga internetu: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-017-9359-9>. Taip pat, remtasi daktaro disertacija „Smurtas artimoje aplinkoje prieš moteris: baudžiamoji teisinė apsauga“, Ramunė Jakštienė, Mykolo Romerio universitetas, 2019 m., Teisė (01 S). Prieiga internetu: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15758/Disertacija_R_%20Jakstiene.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

2. Persekiojimas ir pasiūlymo argumentai

2.1. Kas yra persekiojimas, kurį siekiama uždrausti įstatymo projektu?

Įstatymo projektu siekiama užkardyti, be kita ko, tuos persekiojimo atvejus, kai persekiojimą patiria asmenys, anksčiau patyrę smurtą artimoje aplinkoje ir siekiantys nutraukti ar nutraukę santykius su smurtaujančiu asmeniu. Persekiojimą šalis nares, prisijungusias prie Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (toliau - Konvencija), įpareigoja kriminalizuoti ir šios Konvencijos 34 straipsnis. Nors Konvencija kol kas neratifikuota, tai yra vienas detaliausių tarptautinių dokumentų, numatančių kovos su smurtu mechanizmus, todėl būtina remtis jos tekstu ir aiškinamąja ataskaita, tobulinant Lietuvos teisinę bazę. Remiantis Konvencija, kito ne vienos Europos Sąjungos valstybės teisinė bazė, kriminalizuojant persekiojimą ar keičiant jo apibrėžimą. Konvencijos 34 str. įtvirtinta: „Šalys imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių, kuriomis užtikrinama, kad būtų kriminalizuotas tyčinis pasikartojantis kitam asmeniui grėsmę keliantis elgesys, dėl kurio šis asmuo jaučiasi nesaugus.“

Europos Tarybos aiškinamajame Konvencijos komentare persekiojimas apibūdinamas kaip apimantis „bet kokį pakartotinį bauginančio pobūdžio elgesį prieš tam tikrą asmenį, kai toks elgesys sukelia baimės jausmą. Bauginantis elgesys gali apimti kito asmens nepageidaujamą pakartotinį sekimą, nepageidaujamą bendravimą su kitu žmogumi ar kito žmogaus informavimą apie tai, kad jis/ji stebima/-as. Tai apima fizinį tiesioginį sekiojimą paskui auka, pasirodymą jos/jo darbo vietoje, sporto ar ugdymo įstaigose, taip pat asmens sekimą virtualiame pasaulyje (pokalbių kambariuose, socialiniuose tinkluose ir kt.) Nepageidaujamas bendravimas su asmeniu apima bet kokio aktyvaus kontakto su auka siekį visomis prieinamomis komunikacijos priemonėmis, įskaitant šiuolaikines komunikacijos priemones ir informacines ir ryšių technologijas (IRT). Be to, bauginantis elgesys gali apimti ir tokį elgesį kaip įvairių formų asmens turto gadinimas, subtilių kontakto su kitam priklausančiais asmeniniais daiktais pėdsakų palikimas, veiksmai kito asmens gyvūno atžvilgiu, netikrų tapatybių kūrimas ar netikros/melagingos informacijos platinimas apie asmenį internete“.³

Siūlome atsižvelgti į Konvencijos aiškinamąjį komentarą, apibrėžiant persekiojimą taip, kad jis pakankamai plačiai apimtų pakartotinius nepageidaujamo pobūdžio persekiojimo veiksmus, kuriais asmeniui sukeliama baimės ar nesaugumo jausmas.

2.2. Kodėl dabartinės teisinės sąvokos nėra pakankamos?

Persekiojimas yra plačiai paplitusi ir didelę psichosocialinę žalą kelianti, tačiau Lietuvoje realiai neužkardoma problema.

Remiantis tiesiogine nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje patirtimi, kurią fiksuoja Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras ir kiti Specializuotos kompleksinės pagalbos centrai, dažnai persekiojimas pasireiškia ne tik tiesioginiais grasinimais nužudyti, atlikti kitus asmens gyvybei, sveikatai ar turtui pavojingus veiksmus, bet ir veiksmais, kurių BK 145 str. neapima - nepageidaujamu kontakto ieškojimu, skambinėjimu į darbo vietą, ieškojimu ryšio per kitus asmenis, vaikų ugdymo įstaigų ar būrelių vietas, buvimu vietose, kur yra nukentėjusioji (-ysis), pvz. parduotuvėje. Dažnai atvejais moterys mini, kad, norėdamos sulaukti pagalbos iš policijos pareigūnų patyrus persekiojimą, turi pateikti įrodymus, kad buvo ne tik grasinama

³ Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo Aiškinamoji ataskaita, Europos Taryba, Nr. 11.V.2011. Prieiga internetu: <https://rm.coe.int/16800d383a>.

tiesioginėmis žinutėmis, bet ir buvo imtasi kokių nors veiksmų. Nukentėjusiosios taip pat yra klausiamos, ar tai nėra tiesiog besitęsiančio konflikto su buvusiu sutuoktiniu pasekmė, arba ką jos padarė, kad išprovokavo tokį elgesį.

Pateikiame keletą persekiojimo pavyzdžių iš Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro praktikos, užfiksuotų teikiant pagalbą nukentėjusioms nuo smurto artimoje aplinkoje, kurie nėra išskirtiniai ir atspindi daugelio smurtinius santykius nutraukiančių ar nutraukusių moterų padėtį:

1. Moteris, anksčiau patyrusi smurtą iš buvusio partnerio, nutraukė su juo santykius, kuris ir po to nuolat bandė su ja ieškoti kontakto: dažnai neįspėjęs pasirodydavo prie jos darbo vietos, klausinėdavo kolegų, koku metu ji dirba, nuolat rasdavo progų „netikėtai“ susitikti. Kai kuriais atvejais pasirodydavo neblaivus, būdavo agresyviai nusiteikęs. Jis iki šiol persekioja buvusią partnerę, ateina prie darbo vietos, o jei ji vengia kontakto, vadina menkinančiais žodžiais ir kitaip psichologiškai žemina. Moteris jautėsi išsigandusi dėl tokio elgesio, bandė gražiai su juo kalbėtis, taikytis dėl išgąščio, tačiau suprato, kad nenori su juo būti ir yra nuolatinėje baimėje. Moteris kreipėsi į policijos pareigūnus, tačiau, kadangi nebuvo jokių fizinių sužalojimų, veiksmų nebuvo imtasi. Jai nesutikus taikytis - jis prieš ją panaudojo jėgą. Dėl smurto buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Nepaisant to, jis toliau ją persekiojo. Po šio atvejo ji policiją kvietė ne kartą, tačiau ši nesiėmė veiksmų, nes persekiodamas buvęs partneris nebenaudojo kitų fizinių veiksmų.
2. Moteris nutraukė santykį su savo partneriu, tačiau ir po išsiskyrimo vyras nuolat ją persekiojo, įkalbinėjo susitikti ir atnaujinti santykius. Moteriai sutikus, vyras ėmė prieš ją naudoti fizinį smurtą. Todėl ji santykius nutraukė. Tačiau ir toliau buvo persekiojama. Kartą jai kalbant su buvusiu partneriu savo automobilyje, ji vėl buvo fiziškai užpulta, atimtas telefonas. Asmuo ir toliau nepalieka jos ramybėje, seka, ką ji veikia, ateina į darbo vietą, įtikinėja tęsti santykius ir grasina, kad, jei ji nesutiks, jis paviešins jos asmeninę informaciją, taip pat informaciją, apie moters klientus darbe. Ji jaučiasi išsekusi nuo nuolatinio persekiojimo. Be to, po vieno iš susitikimų, asmuo pagrasino, kad jis kreipsis į policiją dėl neva patirto smurto, ką ir padarė. Moteris su pagalba ketina toliau mėginti imtis teisinių priemonių, nes po ankstesnių kreipimųsi, nebuvo pritaikytos jokios apsaugos priemonės.

Pažymėtina, kad BK 145 str. numatyta atsakomybė už veikas, kurios galėtų apimti tik pačias pavojingiausias persekiojimo formas. BK 145 str. 1 d. įtvirtinta grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą nusikaltimo sudėtis apima šių grasinimų realumo požymį. t.y. turi būti įrodyta, jog kaltininkas siekė, jog nukentėjusysis patikėtų nužudymo ar sunkaus sužalojimo realumu. Realumas paprastai nustatomas pagal konkrečius kaltininko veiksmus, įskaitant realiai pavartotą smurtą. Tuo tarpu BK 145 str. 2 d. numatytas sistemingas žmogaus bauginimas naudojant psichinę prievartą yra dar sunkesnis nusikaltimas nei grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą (kvalifikuota sudėtis). Atitinkamai, už sistemingą žmogaus bauginimą naudojant psichinę prievartą numatyta maksimali bausmė yra didesnė nei už, pavyzdžiui, nežymų šeimos nario sveikatos sutrikdymą ar fizinio skausmo sukėlimą (BK 140 str. 2 d.) ar netgi nesunkų asmens sveikatos sutrikdymą (sužalojimą, kuris lemia iki 30 proc. darbingumo netekimą, BK 138 str.). Tai lemia, kad minėtos BK 145 str. nuostatos nukreiptos tik į itin pavojingų bauginimo formų užkardymą.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo parengta apžvalga:

„Kasacinės instancijos teismo praktikoje, apibūdinant grasinimus, teigiama, kad tai pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti, kad dėl tolesnių grasinančio asmens veiksmų gali atsirasti sunkūs neigiami padariniai (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-238-699/2016, 2K-172-788/2017). Baudžiamoji atsakomybė už grasinimą nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimą yra įtvirtinta BK 145 straipsnyje. Smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose, kaip ir kitais atvejais, pripažįstant tam tikrą elgesį psichine prievarta, turi būti vertinamas grasinimų **pavojingumas ir realumas**.“

Nors remiantis 145 str. 2 d. „sisteminis asmens bauginimas naudojant psichinę prievartą“ yra savarankiška veika, teismų praktika rodo, kad dažnai ši veika apima ir tiesioginius fizinius veiksmus prieš asmenis, siekiant juos įbauginti. Šiais atvejais pats persekiojimas, nesant grasinimų pagal 145 str., nėra laikoma pakankamai pavojinga veika.

Kaip pavyzdį pateikiame Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį byloje Nr. 2K-553-942/2015 (taip pat. žr. nutartį baudžiamosiose bylose Nr. 2K-116/2014), įtrauktą į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo parengtą teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalgą⁴.

„Nagrinėjamoje byloje D. S. inkriminuotas sisteminis psichinės prievartos naudojimas (terorizavimas) prieš nepilnamečius vaikus ir sutuoktinę nuo 2009 m. gruodžio 6 d. iki 2012 m. gruodžio 22 d. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs D. S. naudotas psichinės prievartos pobūdį, konstatavo, jog jo naudota psichinė prievarta reiškėsi: 1) tiesioginiais veiksmais prieš nepilnamečių sūnų L. S. (būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, L. S. gulint vonioje, ranka suėmęs jam už kaklo, nardino jį po vandeniu, taip jį skandindamas); 2) grasinimais, sakydamas, kad padėgs namus, pradurs automobilio, kuriuo naudojosi nukentėjusieji, ratus; 3) nepagrįstais kaltinimais sūnui L. S. pinigų vagyste ir grasinant pasodinti jį į nepilnamečių koloniją; 4) bauginančios atmosferos kūrimu, suduodant smūgius sūnui L. S. delnu per galvą, kartojant, kad jis, jo brolis ir mama E. S. be jo prapuls, kad jie yra šiukšlės, invalidai, vadinant nukentėjusiąją E. S. „prostitute“, „šiukšle“, „alkoholike“, „šliundra“; 5) grasinimais atimti gyvybę E. S. – griebdamas ją už kaklo ir purtydamas grasino, kad vieną dieną užmuš (šiuos veiksmus atlikdamas mažamečio sūnaus D. P. S. akivaizdoje). Iš visų šių aplinkybių matyti, kad tokiais sistemingais veiksmais D. S. siekė sąmoningai sudaryti su juo besiskiriančiai sutuoktinei E. S. ir savo vaikams L. ir D. P. S. baimės ir nerimo atmosferą, sunkiai pakenčiamas gyvenimo sąlygas. Toks elgesys netraktuotinas vien tik kaip besiskiriančių asmenų nesutarimai ir konfliktai, bendrąja prasme jis atitinka smurto artimoje aplinkoje sampratą (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 2 straipsnis), be to, pasižymi nusikalstamai veikai būdingu pavojingumu ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 145 straipsnio 2 dalį. Veikos pavojingumą rodo ir tai, kad minėti veiksmai buvo atliekami bauginant ne tik sutuoktinę, bet ir nepilnamečius vaikus. Tokios žemesnių instancijų teismų išvados neprieštarauja ir kasacinės instancijos teismo praktikai (kasacinė nutartis baudžiamosiose bylose Nr. 2K-347/2014).“

Atskira Baudžiamojo kodekso nuostata, numatanti atsakomybę ir už mažiau pavojingus persekiojimo atvejus, padėtų apsaugoti didesnę ratą žmonių. Lietuvos vadovybės apsaugos departamento puslapyje www.persekuojimuistop.lt taip pat teigiama, kad „šiuo metu Lietuva yra

⁴ Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga, 2017 m. spalio 19 d.

Nr. AB-47-1. Prienama internetu: <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/audziamuju-bylu-apzvalgos/68>.

viena iš nedaugelio ES valstybių, kurioje nėra atskiro persekiojimui suvaldyti skirto įstatymo, Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso normų. LR BK kriminalizuotos veikos yra nepakankama priemonė persekiojimo rizikai valdyti.“

3. Papildomi aspektai reglamentuojant persekiojimą

3.1. Baimės sukėlimas kaip privalomas persekiojimo sudėties elementas

Svarstant įtraukti baimės elementą į persekiojimo reglamentavimą, taip pat svarbu apgalvoti, kokiais kriterijais remiantis būtų matuojamas dėl persekiojimo atsiradęs baimės jausmas. Jeigu jis būtų įtvirtintas baudžiamajame įstatyme, svarbu apsvarstyti, ar kiekvienu atveju vertintina ir įrodinėta: 1) ar konkretus asmuo dėl persekiojimo patyrė baimę, stresą ar kitas rimtas psichines pasekmes; 2) ar nustatoma, kad dėl tokių veiksmų vidutinis (bet kuris asmuo, patyręs tokius veiksmus) asmuo būtų patyręs stresą ir baimę. Lyginamojoje ES šalių analizėje pateikiama, kad būtent dėl to, kad nusikalstamos veikos tyrimo metu gali būti itin sudėtinga konkrečiais duomenimis įrodyti baimės lygį, kai kuriose JAV valstijose šis kriterijus buvo objektyvizuotas, įvedant „protingo asmens“ ar „vidutinio asmens“ standartą (angl. reasonable person). Tokiu atveju nėra svarbu, ar konkreti auka patyrė tam tikrą baimės lygį (to teismui įvertinti nereikia), bet ar vidutinis asmuo būtų patyręs emocinį stresą dėl pasikartojančio persekiojimo elgesio.⁵ Itin svarbu užtikrinti, kad baimės jausmas nebūtų sietinas su baime patirti smurtą, kaip akcentuojama jau minėtoje ES lyginamojoje analizėje.

3.2. Dėl galimybės nustatyti griežtesnę atsakomybę kai nusikalstama veika padaroma labiau „pažeidžiamo“ asmens atžvilgiu

Siūlome, tikslinant BK nuostatas, įtvirtinti griežtesnę baudžiamąją atsakomybę, kai tokia veika padaroma tam tikro labiau „pažeidžiamo“ asmens atžvilgiu ir tai įtvirtinti kaip kvalifikuojantį požymį. Skirtingose ES valstybėse tokie asmenys apibrėžiami skirtingai. Kai kurių pažeidžiamų asmenų grupių atžvilgiu padaryti nusikaltimai užtraukia didesnę atsakomybę. Remiantis BK 60 str., reglamentuojančiame atsakomybę sunkinančias aplinkybes, pvz. veika padaryta mažamečiui; veika padaryta asmeniui, kuris dėl ligos, neįgalumo, senatvės ar kitų priežasčių buvo bejėgiškos būklės, be jo prašymo; veika padaryta nepilnamečiam asmeniui, pasinaudojus jo priklausomumu ar piktnaudžiaujant pasitikėjimu, autoritetu ar įtaka; veika padaryta nėščiai moteriai, kai akivaizdu, kad ji nėščia. Tačiau atskiros šalys taip pat numato griežtesnę atsakomybę, kai persekiojimo veika padaryta prieš buvusią (-į) sutuoktinę (-į) ar romantinę (-į) partnerę (-į), šeimos narius ar asmenis, kurie yra (buvo) persekiojusio asmens globoje ar piktnaudžiaujant autoritetu (apimant ne tik nepilnamečius asmenis).

3.3. Dėl įsakymų nesiartinti ar apsaugos nurodymų įtvirtinimo ir šiuo metu egzistuojančių laikinųjų apsaugos priemonių bei baudžiamojo poveikio priemonių taikymo

Raginame Lietuvos Respublikos Seimą, aptarus su skirtingomis organizacijomis, Nacionaline teismų administracija, Policijos departamentu ir Generaline prokuratūra, teisės aktuose įtvirtinti galimybę nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje pasinaudoti įsakymais/orderiais nesiartinti ir (ar) apribojančiais ar apsaugos nurodymais (angl. restraining order, protection

⁵ New Trends in the Criminalization of Stalking in the EU Member States, Suzan van der Aa, 20 September 2017.
Prieiga internetu: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-017-9359-9>.

order), atitinkančiais Konvencijos 53 straipsnį. Tokie nurodymai padėtų apsaugoti asmenis ir nuo persekiojimo, apie kurį kalbama.

Šiuo metu rengiama nauja LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakcija, kurioje numatomas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis atitiktų Konvencijos 52 straipsnį, t.y. skubūs draudžiamieji nurodymai (angl. emergency barring order). Tuo tarpu, įsakymai nesiartinti ir apribojantieji ar apsaugos nurodymai, remiantis Konvencijos 53 straipsnio 2 dalimi: „būtų išduodami neatidėliotinai apsaugai užtikrinti, aukai nepatiriant nepagrįstos finansinės ar administracinės naštos; būtų išduodami konkrečiam laikotarpiui arba iki bus pakeistos ar panaikintos; prireikus būtų išduodami *ex parte* pagrindu ir įsigaliojusių nedelsiant; galėtų būti išduodami neatsižvelgiant į kitus teismo procesus arba juos papildytų; galėtų būti išduodami vėlesniuose teismo procesuose.“ Tokie apsaugos nurodymai galėtų būti viena iš priemonių, siekiant apsaugoti asmenis nuo persekiojimo.

Vienas iš būdų užtikrinti asmenų apsaugą nuo persekiojimo taip pat galėtų būti baudžiamojo poveikio priemonės, numatytos 72(1) straipsnyje, t.y. įpareigojimo gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau, nei nustatytu atstumu, taikymas nesiejant jo tik su lygtinio paleidimo laiku, atleidimu nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (pvz. kaip kad numatoma 68 straipsnio, 68(1) ar 68(2) straipsnio 2 dalyse, nustatant laikotarpį, kuriam gali būti atimtos ar apribotos tam tikros teisės, pvz., speciali teisė, viešojo teisė, ar teisė dirbti tam tikrą darbą ar užsiimti tam tikra veikla).

3.4. Dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir persekiojimo prevencijos

Remiantis LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo galiojančios redakcijos 5 straipsnio 1 dalimi, jeigu nustatomas smurto artimoje aplinkoje faktas, skiriamos šios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės: įpareigojimas smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena su smurtą patyrusiu asmeniu; įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo. Tačiau, atsižvelgiant į Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų praktiką, gana dažnais atvejais, net pritaikius laikinąją apsaugos priemonę, kuri įpareigoja smurtautoją nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, smurtautojas baugina asmenį manipuliudamas vaikais, nurodydamas, kad įpareigojimas negalioja nesiartinimui prie vaikų. Kai kuriais atvejais, net ir vykstant tyrimui, tokią poziciją palaiko ir vaiko teisių apsaugos tarnybų atstovai, nepaisant to, kad to paties įstatymo 2 str. 4 dalimi, smurtą patyrusiu asmeniu laikytinas ir „vaikas, tapęs smurto artimoje aplinkoje liudininku ar gyvenantis aplinkoje, kurioje buvo smurtauta“.

Todėl siūlome patikslinti Įstatymo 5 str. 1 d. 2 p. ir suformuluoti jį taip: „įpareigojimas smurtautojui nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, **įskaitant vaiką, tapusį smurto artimoje aplinkoje liudininku ar gyvenančiu aplinkoje, kurioje buvo smurtauta**, nebendrauti, neieškoti ryšių su juo“. Atsižvelgiant į vaiko interesus, susitikimus su vienu iš tėvų organizuotų Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistai, jų patalpose ir užtikrindami stebėseną. Atsakomybė už šių susitikimų vykimą neturėtų būti permetama nukentėjusiam nuo smurto asmeniui ir tokiu būdu užkertamas kelias pakartotiniam psichologinio smurto bei manipuliacijų naudojimui ar spaudimui pasimatymų metu.

3.5. Dėl pernelyg siauro persekiojimo apibrėžimo Konvencijos 34 straipsnio kontekste

Rekomenduojame dar kartą peržiūrėti naujai siūlomą įtvirtinti persekiojimo sudėtį, kad jis neleistų persekiojimo vertinti pernelyg siauriai ir apimtų veiksmus, kuriais nukentėjęs asmuo

pakartotinai bauginamas ar gąsdinamas, pvz., pasikartojantį netikros informacijos skleidimą internete.

Remdamosis aukščiau išdėstytais argumentais, dar kartą raginame organizuoti įstatymo projekto klausymus. Esame pasiruošusios bendradarbiauti ir teikti savo ekspertinę nuomonę klausymų metu.

Kilus klausimas dėl teikiamų pastabų ar norint pateikti atsakymą į šį raštą, prašome rašyti el. paštu: info@lchr.lt, birute@lchr.lt ir kmn@moteriai.lt.

Kreipimąsi inicijavo:

Lietuvos žmogaus teisių centras

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras

Kreipimąsi palaiko:

Žmogaus teisių stebėjimo institutas

Lietuvos moterų lobistinė organizacija, vienijanti 44 organizacijas

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, vienijanti 16 Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų

Lygių galimybių plėtros centras